

سرشناسه:	سعیدی ابواسحاقی، عبدالخالق، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	رفتارشناسی خواص در تحولات اجتماعی از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه / عبدالخالق سعیدی ابواسحاقی.
مشخصات نشر:	قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۱.
مشخصات فیزی:	۲۴۸ ص.
شابک:	۶۰۰۰۰ ریال: ۴-۱۸۴-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌رسی:	فیا
موضوع:	نخجنه ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ -
	نهج البلاغه درباره نخبگان
موضوع:	علی بن ابیطالب - امام اول - ۲۳ قبل از هجرت -
	۴۰ ق. نهج البلاغه - نخبگان
موضوع:	نخبگان - جنبه ها - مذکور - اسلام
موضوع:	نخبگان در قرآن
شناسه افزوده:	انتشارات زمزم هدایت
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۱ ۷۳۷ ن / ۱۶۹۲ DSR
رده‌بندی دیوینی:	۹۵۵ / ۰۸۴۴
شماره کتابشناسی ملی:	۳۰۸۹۵۷۷

رفتارشناسی خواص در تحولات اجتماعی

از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه

عبدالخالق سعیدی ابوالسحاقی

نشریه
نعمت

www.ketab.ir

نشر
سوره

رفتارشناسی خواص در تحولات اجتماعی
از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه

نویسنده: عبدالخالق سعیدی ابواسحاقی • ویراستار:
قدرت الله فرقانی • صفحه آر: حمزه زاهدی • ناشر:
زمزم هدایت • چاپه نینوا • نوبت چاپه اول • تاریخ
چاپه زمستان ۱۳۹۱ • شمارگان: ۱۰۰۰ • قیمت: ۶۰۰۰
تومان • شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۱۸۴-۴

آدرس نشر: قم، خیابان دور شهر، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۸۱ ۷۳۳۰۷۳۸۰۰۰

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
-------	----

بخش اول: کلیات

فصل اول: تعاریف و اصطلاحات	۱۹
----------------------------	----

تعاریف لغوی	۱۹
-------------	----

تعاریف اصطلاحی	۲۰
----------------	----

انواع گروهها یا اشخاص نخبه [خواص]	۲۲
-----------------------------------	----

عوامل موثر بر رفتار	۲۳
---------------------	----

مبنای رفتار	۲۴
-------------	----

فصل دوم: اهمیت بحث خواص	۲۵
-------------------------	----

اهمیت خواص از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه	۲۵
---	----

نقش خواص در تحولات اجتماعی	۲۸
----------------------------	----

علل انحراف و لغزش خواص	۲۹
------------------------	----

بخش دوم: خواص در قرآن

فصل اول: گزارشی از خواص در قرآن ۳۳

۱. انحراف ربانیون و اخبار باسکوت در مقابل اعمال بد بنی اسرائیل ۳۳
۲. انحراف فکری برخی از زنان پیامبران ۳۷
۳. انحراف بعضی از زنان پیامبر اسلام با افشای سراو ۳۸
۴. انحراف فرزند نوح علیه السلام در همنشینی با کفار ۴۱
۵. انحراف بلعم باعوراء دانشمند مستجاب الدعوه ۴۳
۶. سامری از علمای منحرف بنی اسرائیل ۴۵
۷. نمونه‌ای از زنان پیرو حق در محیط خفقان ۴۹
۸. رومی ال فرعون ۵۰
۹. حق مداری و شجاعت یوشع بن نون و کالب بن یوفنا ۵۱

فصل دوم: وظیفه خواص حق ۵۳

۱. عملکرد بموقع ۵۳
۲. استقامت در راه حق ۵۵
۳. فراموش نکردن مأموریت ۵۶
۴. استقامت در برابر سرزنش ۵۷
۵. اطاعت بی چون و چرا از پیامبر صلی الله علیه و آله ۵۸
۶. تقدم نیافتن بر خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله ۶۱

فصل سوم: علل انحراف خواص ۶۳

۱. هواپرستی ۶۳
۲. ترس ۶۵
۳. لجاجت و تعصب در برابر حق ۶۶
۴. حسادت در برابر حق ۶۹
۵. ریاست طلبی و سلطه جویی ۷۱
۶. کتمان حق ۷۲
۷. ظاهر بینی و بی بصیرتی ۷۵

فصل چهارم: ملاکهای حقانیت خواص	۷۷
۱. حق محوری، نه فردمحوری	۷۷
مخالفت اسلام با فردمحوری	۷۷
انحراف برخی از پیامبرزادگان و امامزادگان	۷۹
معنای اهلیت	۸۱
۲. قرب به خدا، نه داشتن اموال و اولاد	۸۲
اولین مخالفان انبیاء	۸۲
به رخ کشیدن اموال و اولاد توسط مترفین	۸۴
۳. ایمان و عمل صالح	۸۶
معیار ارزشی در نظر دنیاپرستان	۸۸
نگاه قرآن به اموال زمین و برق دنیوی	۹۰
۴. تبیری و عدم ملاحظه حساسی	۹۰
ممنوعیت اطاعت از پدر و مادر و خمشاوندان در شرک و کفر	۹۲
حضرت ابراهیم علیه السلام برائت از خویشاوندان شرک	۹۵
معتبر نبودن تعداد در ملاک حقانیت	۹۷

بخش سوم: خواص در نهج البلاغه

فصل اول: ویژگی‌های خواص حق‌مدار	۱۰۱
۱. پاکدامنی و تقوا	۱۰۱
۲. عبادت الهی	۱۰۱
۳. اطاعت از ولی	۱۰۲
۴. مجاهده بی‌هیاهو	۱۰۳
۵. خشم برای خدا	۱۰۴
۶. قاطعیت	۱۰۶
۷. بصیرت و حق‌شناسی	۱۱۱
۸. ثبات بر حق	۱۱۲

- ۱۱۳..... عمار یاسر نمونه ثابت قدمان
- ۱۱۵..... رفتار عمار در دوران خلفا
- ۱۱۶..... برخورد عمار با ابوموسی اشعری
- ۱۱۷..... گفتگو با عایشه
- ۱۱۷..... شهادت عمار در صفین
- ۱۱۸..... ۹. کوتاه نیامدن در مقابل ظلم
- ۱۱۹..... موضع حجر در مقابل اعمال معاویه
- ۱۱۹..... شدت ولایتمداری حجر بن عدی
- ۱۲۰..... ۱۰. اقامه سنت الهی و مبارزه با بدعت
- ۱۲۲..... ۱۱. ملأ کرد بموقع و بجا
- ۱۲۳..... فصل دوم: ویژگی های خواص منحرف
- ۱۲۶..... ۱. ریاست طلبی و میل به ستی
- ۱۲۹..... ۲. شورش بر امام علیه السلام و بیعت نکردن
- ۱۲۹..... ۳. زیاده خواهی
- ۱۳۰..... ۴. کینه و پیروی از شبهات
- ۱۳۱..... ۵. تشویش اذهان و غارتگری
- ۱۳۲..... سوابق زبیر
- ۱۳۴..... گفتگوی امام با زبیر در حین جنگ
- ۱۳۴..... کشته شدن زبیر بن عوام
- ۱۳۵..... سوابق و عاقبت طلحه
- ۱۳۶..... ۶. بی بصیرتی
- ۱۳۷..... شخصیت عایشه
- ۱۳۹..... موضعگیری ام سلمه در مقابل عایشه
- ۱۴۱..... انگیزه های کینه و دشمنی عایشه با امام علی علیه السلام
- ۱۴۴..... روایت های پیامبر صلی الله علیه و آله در هشدار به عایشه
- ۱۴۶..... ۷. خودپسندی
- ۱۴۸..... ۸. دنیاپرستی و خودمحوری

۹. تکبر.....	۱۴۹
۱۰. چهل مرکب و صحیح پندداشتن تفکر باطل خود.....	۱۵۰
۱۱. خودخواهی.....	۱۵۱
۱۲. تندروی و خشونت.....	۱۵۱
۱۳. ملاحظات خویشاوندی و قومی.....	۱۵۳
بدعت‌های عثمان.....	۱۵۳
۱۴. پرخوری و خیانت به بیت‌المال.....	۱۶۰
۱۵. تفاؤل و خود را به نادانی زدن.....	۱۶۲
۱۶. حق پوشی.....	۱۶۲
۱۷. دنیا پرستی و معاشرت با اهل باطل.....	۱۶۴
۱۸. سکوت در مقابل بصیرت الهی و عدم یاری حق.....	۱۶۵
فصل سوم: آسیب‌ها و علل از انحراف خواص.....	
۱. عدم پیروی از سنت پیامبر ﷺ و جانشین او.....	۱۶۷
۲. سستی و خمودگی.....	۱۶۸
۳. سپردن امور به بیگانگان.....	۱۷۱
۴. فرار از حق.....	۱۷۲
۵. بهانه‌گیری و سستی در دفاع از حق.....	۱۷۳
۶. تفرقه و پراکندگی.....	۱۷۴
۷. طعن به اهل حق.....	۱۷۵
۸. خدعه و نیرنگ در قالب پند و موعظه.....	۱۷۶
۹. وابستگی به زن و فرزند و خویشاوندان.....	۱۷۷
۱۰. سوء مدیریت.....	۱۷۹
فصل چهارم: ملاک حقانیت یا عدم حقانیت خواص.....	
۱. حق محوری، نه شخص محوری.....	۱۸۱
۲. انحراف فرد محوری و برگشت امت اسلام بعد از رحلت پیامبر ﷺ.....	۱۸۳
۳. معیار نبودن قرابت و خویشاوندی.....	۱۸۵

فصل پنجم: پیامدهای عملکرد نادرست خواص ۱۸۷

۱. طمع‌ورزی دشمنان ۱۸۷

۲. خواری و خفت ۱۸۸

۳. حلال شمردن حرام الهی ۱۸۹

۴. گسترش بی‌عدالتی و ظلم ۱۹۰

۵. از دست دادن ارزش و لیاقت نزد امام ع ۱۹۱

۶. توبیخ توسط امام ع ۱۹۲

نتیجه مباحث ۱۹۳

فهرست منابع ۱۹۷

پیوست: بیانات مقام معظم رهبری در مورد عوام و خواص ۲۰۳

بیانات در دیدار فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول الله ص (۱۳۷۵/۳/۲۰) ۲۰۳

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران (۱۳۷۷/۲/۱۸) ۲۲۶

بیانات در دیدار اعضای دفتر رهبری و سماع حفاظت ولی امر (۸۸/۵/۵) ۲۴۷

مقدمه

افراد جامعه را به شیوه‌هایی گوناگون می‌توان تقسیم و طبقه‌بندی کرد. این تنوع، از مبناهای مختلفی سرچشمه می‌گیرد که برای تقسیم‌بندی به کار می‌رود. تقسیم‌بندی جامعه به دو گروه عوام و خواص، از جمله تقسیم‌بندی‌های رایج و مشهور است. در هر اجتماعی، گروهی از افراد نسبت به دیگران دارای برتری‌هایی هستند و از گروه‌های مرجع محسوب می‌شوند. این برتری‌ها یا از جهت علمی و مالی و یا خانوادگی و یا سایر اعتبارات اجتماعی است. این افراد، که در برابر سایرین، «خواص» نامیده می‌شوند در کنش‌ها و واکنش‌های اجتماعی نقش مؤثرتری دارند.

در نهج البلاغه نیز ماجراهای زیادی وجود دارد که عملکرد خواص را تبیین می‌کند. نمونه بارز آن در نامه ۵۳ نهج البلاغه آمده که امام علی علیه السلام خطاب به مالک اشتر می‌فرماید: «مبادا به خاطر راضی نمودن خواص از طبقه عامه مردم بگذری، زیرا خواص، تو را هنگام بحرانشا تنها می‌گذارند و همیشه توقعشان بالاتر است، ولی عامه بی‌توقع، می‌توانند هنگام بحران‌ها کمک کار و پشتیبان

حاکم باشند.^۱ در کل، خواص با توجه به داشتن خصوصیات بارزی اعم از موقعیت مالی، اجتماعی و سیاسی توانسته‌اند در جوامع تحول ایجاد نمایند.

خواص در موضعگیری به دو دسته اهل حق و اهل باطل تقسیم می‌شوند. مواضع اهل باطل همواره بر باطل و بر ضرر جامعه است، اما مهم، موضعگیری اهل حق است که اگر بجا و بموقع موضعگیری کنند، حق پیروز می‌شود و در غیر این صورت روند کلی جامعه به نفع باطل عوض می‌شود. برای نمونه می‌توان به «سامری» اشاره کرد که در غیاب حضرت موسی علیه السلام منحرف شد و مسیر جامعه را از یکتاپرستی به گوساله پرستی سوق داد.

از نمونه‌های صدر اسلام نیز می‌توان از زبیر و طلحه نام برد که توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به «تبیات»های «سيف الاسلام» و «طلحة الخیر» دریافت کرده بودند. این دو نفر به همراه سایر تابعان، عامل بوجود آمدن جنگ جمل شدند و اولین جنگ «مسلمان کشی» را برپا کردند.

البته برعکس گروه یاد شده، خواص اهل حق هم بودند مثل ابوذر که در زمان خلفا، مواضع پیامبر را اعلام می‌نمود و سرانجام در تبعید وفات یافت یا عمار یاسر که روشنگری بسیار خوبی در جنگ جمل و صحنه داشت و در این راه به شهادت رسید.

بنابراین، موضوع مهم، شناخت دو گروه خواص اهل حق و اهل باطل است که می‌تواند بصیرت انسان مسلمان را افزایش دهد و نیز سبب عبرت‌گیری افراد جامعه و خواص گردد.

کتاب حاضر در پی تبیین مسائل مربوط به خواص اهل حق و اهل باطل است و ضمن تشریح مباحث در طی سه بخش، به بیان دیدگاه‌های قرآن کریم

۱. محمد دشتی، ترجمه نهج البلاغه امام علی (علیه السلام)، چاپ اول (قم: موسسه انتشارات مشهور، ۱۳۷۹)، نامه ۵۳.

و نهج البلاغه در این موضوع پرداخته است. مباحثی چون وظیفه خواص اهل حق، علل انحراف خواص، ملاکهای حقانیت خواص، ویژگی‌های خواص حق‌مدار و ویژگی‌های خواص منحرف، از مباحث اصلی و مهم این کتاب است. در ضمن در پایان کتاب، بیانات مقام معظم رهبری در مورد عوام و خواص اضافه شده تا خوانندگان گرامی بهره کافی را از آن ببرند.

لازم به ذکر است که در این کتاب از پیامبران و ائمه اطهار علیهم‌السلام و کسانی که با مکتب وحی در ارتباط بوده‌اند به عنوان «خواص» نام برده نشده، چرا که آنان به عنوان «اخص»، شأنی بالاتر از خواص دارند. در ضمن ترجمه آیات از تفسیر نمونه ابواللّه مکارم شیرازی و ترجمه فرازهای نهج البلاغه از ترجمه محمد دشتی می‌باشد.

امید است آحاد جامعه اسلامی، به ویژه خواص اهل حق نسبت به شناخت و انجام وظایف به جا و به موقع خود نسبت به آگاه شوند و در هر زمان به یاری ولی امر جامعه اسلامی بشتابند و از کوتاهی در پشتیبانی از حق پرهیزند.